

تبیین عوامل موثر بر آنومی اجتماعی در بستر توسعه فرهنگی در خانواده شهری و پیامدهای آن^۱

رضا مستمع^۲، باقر ساروخانی^۳، منصور وثوقی^۴

چکیده

در کلانشهری چون تهران بدلیل وجود گروه‌های شهری مختلف، منبعث از قومیت‌های گوناگون، پدیده‌ی تضاد فرهنگی در انواع نهادهای اجتماعی به چشم می‌خورد. این تضاد و گسست فرهنگی در نهادی چون خانواده نمود بیشتری دارد. با این شرایط، هم درمیان خانواده‌هایی که در طبقه‌ای یکسانی از نظر اقتصادی قرار دارند و همچنین در درون خود خانواده‌ها، بعلاوه عدم تطابق در فرهنگ‌ها و نبود وفاق هنجاری برای دستیابی به هدفی مشخص، ابزارهایی متفاوت و گاه نامشروع توسط اعضا انتخاب می‌شوند. از این منظر مهمترین نمود چنین وضعیتی رواج محرومیت، بدبینی، بی‌اعتمادی و ناخشنودی، از عناصر اصلی شکل‌دهنده آنومی می‌باشد. باتوجه به اینکه موضوع پیرامون بررسی آنومی در میان خانواده شهری می‌باشد، تمرکز بر روی این مسئله که چه عواملی باعث بوجود آمدن آنومی در خانواده شده و این آنومی چه تأثیری روی بافت و خانواده شهری گذاشته است، زمینه بسیار مهمی در حل مسائل اجتماعی و فرهنگی در این کلانشهر محسوب می‌شود. مورد مطالعه شهر تهران می‌باشد که پژوهش حاضر به این نتیجه رسیده آنومی در بین خانواده‌ها بر اثر برخوردها و تضادهای فرهنگی جامعه چندقومیتی و نبود وفاق هنجاری در درون خانواده‌ها بوجود آمده است.

واژگان کلیدی: آنومی، خانواده، قوم، آنومی اجتماعی، گتو.

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۷/۰۱/۲۵

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۶/۰۶/۱۴

^۱ مقاله حاضر برگرفته از رساله دکتری با عنوان بررسی عوامل موثر بر آنومی اجتماعی در خانواده شهری و پیامدهای آن (مورد مطالعه شهر تهران) می‌باشد.

^۲ دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی گروه‌های اجتماعی، گروه جامعه‌شناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
(Email: rezamostame@yahoo.com)

^۳ استاد گروه جامعه‌شناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول) (Email: saroukhani@yahoo.com)

^۴ استاد گروه جامعه‌شناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (Email: vosooghi_mn@yahoo.com)

مقدمه

در کلانشهرها به دلیل وجود گروه‌های شهری گوناگون و متفاوت مضاف بر وجود تراکم جمعیتی، پدیده‌ی تراکم اخلاقی و گسست فرهنگی نیز به چشم می‌خورد. بنابراین حتی افرادی که در طبقه‌ای یکسان قرار دارند و از نقطه نظر اقتصادی نیز در یک سطح جای می‌گیرند، به علت عدم تجانس در فرهنگ‌هایشان برای دستیابی به هدفی مشخص، ابزارهایی متفاوت و گاه نامشروع را برمی‌گزینند. نمودهای آنومی صرفاً مختص به محیط‌هایی چون خیابان، کوچه و محله نمی‌گردد، این پدیده در اشکال مختلف حتی در سازمان‌ها و ارگان‌های رسمی و غیررسمی نیز آشکار شده است. با توجه به اینکه موضوع پیرامون بررسی آنومی در میان خانواده‌های شهری می‌باشد، تمرکز بروی این مسئله که چه عواملی باعث بوجود آمدن آنومی در برخی خانواده‌ها شده و خود آنومی چه تأثیری روی یافت خانواده گذاشته است، مهم جلوه می‌نماید.

علاوه بر این فرآیند مدرن سازی در محیط‌های سنتی عامل دیگری بر پیدایش پیامدهای ناخواسته در گروه‌های مختلف از جمله خانواده‌ها می‌باشد. با گذشت و ورود ایران به مرحله‌ای خاص از پیشرفت و با عنایت به پیامدهای ناخواسته مدرن شدن، ضرورت توجه به وضعیت خانواده ایرانی بیشتر مشخص می‌شود زیرا شاهد باقی ماندن برخی از هنجارهای الگوی سنتی خانواده که بعضاً ناهماهنگ و نامتجانس با تغییرات جدید بوده، می‌باشیم و به تعبیر روبن هیل، نوعی تأثیر از الگوهای اجتماعی غرب و تلفیق آن با الگوهای ایرانی در اشکال جدید خانواده دیده می‌شود. خانواده ایرانی پس از تحولات ناشی از مدرن شدن در بستر جامعه، تغییراتی را تجربه کرد که از نظر ابعاد، سرعت تغییرات، سنخیت، تجانس، پیچیدگی و مقاومت عناصر سنتی بر جای مانده از خانواده پدرسالار، با تحولات جامعه متفاوت بود (Erfanmanesh & Sadeghi-fasaei, 2013: 63-84).

با این وصف اهداف تحقیق حاضر در قالب هدف اولیه که شامل بررسی نحوه شکل‌گیری آنومی در خانواده و هدف ثانویه شامل پیامدهای این آسیب بر خانواده است، شکل می‌گیرد. براساس اهداف بیان شده می‌توان فرضیه تحقیق را اینگونه بیان کرد که آنومی در خانواده‌های شهر تهران بر اثر تضادات و تضادهای فرهنگی جامعه چندقومیتی و نیز وجود گسست و کجروی و وفاق هنجاری در درون خانواده‌ها بوجود آمده است و در چنین فضایی، وقوع و گسترش آسیب‌های اجتماعی هم در محیط خانواده و هم در جامعه تسری می‌یابد.

اما دیدگاه‌های مربوط به آنومی متفاوتند برخی رویکردها آنومی را محصول فرآیند مدرنیزاسیون در شهرها و کشورهای در حال توسعه قلمداد می‌کنند و برخی دیگر رویکرد آسیب‌شناسانه و جرم‌انگارانه به آن دارند و در کل در غالب نظریات جامعه‌شناسی نظم به آن می‌نگرند. در رویکرد نخست اینگونه تلقی می‌شود که با گذشت زمان و گسترش اجتماعات توسعه یافته، مشکلات و ابعاد مخرب توسعه یافتگی در کشورهای در حال توسعه و جهان سوم آشکارتر شد. تداوم فقر و نابرابری‌های اجتماعی، شیوع فساد و تعارضات شدید فرهنگی از کارکردهای پنهان فرآیند مدرنیزاسیون در این کشورها به شمار آمده است. اما در کشورهای در حال توسعه، بعد از تلاش‌ها و صرف هزینه‌های ملی هنگفت، گذشت زمان نشان داد که بسیاری از این کشورها نه تنها به توسعه دست نیافتند بلکه در وضعیت نابسامانی و پریشانی فرهنگی و سردرگمی اجتماعی قرار گرفتند. البته فرآیند شکست توسعه در کشورهای مختلف می‌تواند متفاوت باشد، مانند فقدان دولت کارآمد، عدم انباشت سرمایه، عدم وجود نیروی انسانی و غیره اما آنچه به عنوان وجه مشترک در اکثر قریب به اتفاق این کشورها به عنوان عامل و دلیل اساسی می‌تواند مطرح باشد، این است که این کشورها توسعه را مطابق فرهنگ، تاریخ و سنت‌های خود آغاز نکرده بلکه هر آنچه را که در غرب اتفاق افتاده بود، کاملاً الگو قرار دادند. کشورهای غربی بر ویرانه‌های سنت، مدرنیته و توسعه شکوفا شدند. به عبارت دیگر آنها با دستکاری در فرهنگ و سنت خودشان، توانستند مسیر تجدد را باز کنند و به توسعه دست یابند اما کشورهای دیگر از آنجا که فرهنگ و سنت‌شان با فرهنگ و سنت مغرب زمین متفاوت است، نمی‌توانند گام به گام مانند آنها عمل نمایند. تقلید و پیروی از الگو و شاخص‌های توسعه‌ای که در غرب اتفاق افتاده به دلیل خاستگاه بیرونی و ماهیت طبقاتی و ناهماهنگی با ارزش‌های فرهنگ خودی، در کشورهای توسعه نیافته موجب بروز تعارض جمعی

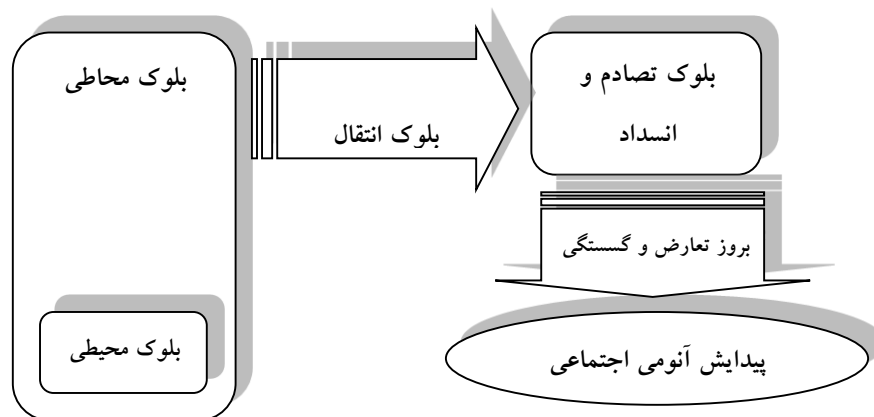
و بحران هویت فرهنگی شد. آسیب‌پذیری فرهنگی محصول فرآیند مدرنیزاسیون در شهرها باعث تاخر شدید فرهنگی گردید؛ فرهنگ سنتی و قومی در مواجهه با عناصر مدرنیته نتوانست خود را وفق دهد و از اینرو با بخش اصلی و بدنه شهر دچار تعارض شد. بر اساس نظریه آگ برن، تأخر فرهنگی موجب بی‌سازمانی اجتماعی در جامعه می‌شود. اصل مفهوم بی‌سازمانی اجتماعی برخاسته از شبکه‌ای فزاینده از اندیشه‌هایی بود که بر مفهوم سازمان اجتماعی متمرکز بودند. مفهوم سازمان اجتماعی پیش از هر چیز به این نکته اشاره دارد که کلی وجود دارد که اجزای آن بر اساس نظم خاصی با یکدیگر ارتباط دارند. سپس به موضوع بی‌سازمانی اجتماعی اشاره می‌کند که عبارت است از وضعیتی که در آن اجزای مختلف ممکن است ارتباط منظم را با یکدیگر از دست بدهند و از ردیف خارج شوند (Weinberg & Rubington, 2004: 47) به نظر آگ برن، منبع اصلی بی‌سازمانی اجتماعی، همین نرخ‌های متفاوت تغییرات فرهنگی است.

در رویکرد دیگر، با تفحص در میان نظریات مربوط به آنومی و نیز خانواده به این نتیجه دست می‌یابیم که این نظریات به طور کلی در دو سطح کلاسیک و مدرن قابل بررسی می‌باشند. نظریات در سطح کلاسیک بیشتر متوجه دو نظریه پرداز بزرگ یعنی امیل دورکیم^۱ و رابرت مرتن^۲ می‌گردد و این در حالی است نظریات مدرن در سطح خرد شامل نظریه آنومی و ساختار خانواده ویلیام گود^۳ شامل تبیین خانواده گسیخته و کجرو (Mohseni tabrizi, 2004: 68-71) و نظریه آنومی لی^۴، اتسلندر^۵ و همکاران (Kousari, 2006) می‌باشند؛ از دیدگاه لی، اتسلندر و همکاران، جنبه‌ی اساسی آنومی در یک سیستم اجتماعی، «بی‌ثباتی اجتماعی» و «عدم انسجام اجتماعی» است درجه بی‌ثباتی و عدم انسجام مستقیماً معرف درجه آنومی در یک جامعه است. لذا رابطه آنومی و نظام اجتماعی از طریق این دو بعد بی‌ثباتی و عدم انسجام برقرار می‌شود. با این همه در مدل تبیینی خود نقش اساسی را به «بی‌ثباتی اجتماعی» داده‌اند و عدم انسجام اجتماعی را بررسی نکرده‌اند. لی و همکارانش از لحاظ روشی مدلی را برای تحلیل انتخاب کرده‌اند که مدل «نظام بلوک‌های مرتب^۶» نامیده می‌شود. در سطح سوم نظریاتی که بطور غیرمستقیم به مفهوم آنومی مربوط‌اند تحت عنوان نظریات پیرامونی شامل نظریه مربوط به پیوند اجتماعی هیرشی^۷ می‌باشد که در این پژوهش از آن استفاده شده است (Wilson, 1971: 66-88). هیرشی در تبیین نظر خود این موضوع را مورد بحث قرار داد که جوانانی که به گروه خاصی تعلق خاطر ندارند و از یک رتبه مشابه می‌باشند، در غالب گروه‌های بزهکار گردهم درمی‌آیند و دلیل‌اش آن است که علقه‌های ضعیف اجتماعی در جلوگیری از وقوع دو عنصر وابسته بزهکاری درون گروهی و بیرون گروهی ناتوانند. بدین ترتیب وی ایراد می‌دارد گروه‌هایی که قادر به تقویت علقه‌ها و پیوندها هستند، به قرار زیر می‌باشند: خانواده، مدرسه، گروه همالان، نهادهای دینی-مذهبی و غیره. چنین پیوندهای اجتماعی چهار عنصر اساسی دارند که عبارتند از: دلبستگی^۸، تعهد^۹، مشارکت^{۱۰}، باور^{۱۱}.

ملاحظات نظری

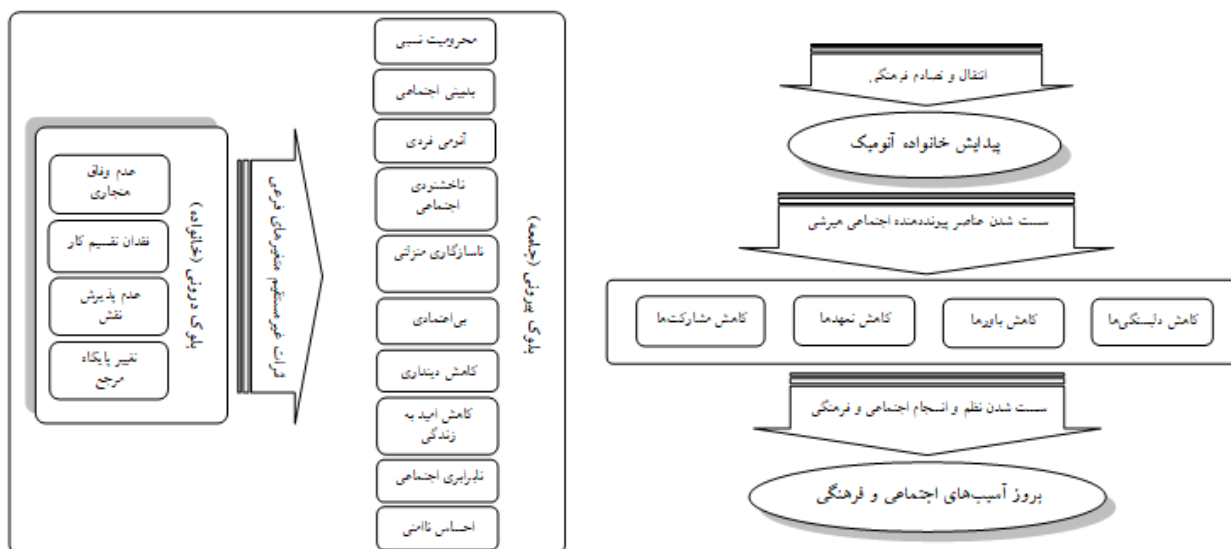
1. Durkheim
2. Merton
3. Good
4. Lee
5. Atteslander
6. Block-ordered systems
7. Hirschi
8. Attachment
9. Commitment
10. Involvement
11. Belief

براساس ایده‌های مأخوذ از نظریات مذکور، در طراحی مدل سنجش میزان آنومی شهر تهران از دو بلوک استفاده می‌شود. بلوک‌ها شامل بلوک بیرونی و درونی بوده که فرض بر این است در فرآیند انتقال و سپس تصادم فرهنگ‌ها منجر به بروز آنومی می‌گردد. در بلوک بیرونی علل پیدایش و تأثیرگذاری آنومی در سطح کلان و فراتر از خانواده یعنی در سطح جامعه‌ی هدف مورد ارزیابی قرار گرفته در حالی که در بلوک درونی آن دسته از عواملی که در تشکیل هسته‌ی اولیه آنومی در درون خانواده موثرند، سنجیده می‌شوند. اما در مورد فرض پیدایش خانواده آنومیک، در تدوین مدل این تحقیق پنج مرحله اصلی وجود دارد که در وهله اول بلوک درونی شامل مولفه‌های گسیختگی و کجروی در خانواده و بلوک بیرونی شامل مولفه‌های بی‌ثباتی، بی‌نظمی و عدم انسجام در جامعه و نیز فرآیند انتقال فرهنگی و برخورد فرهنگها و در ادامه سست شدن عناصر پیوند دهنده اجتماعی و در نهایت از میان رفتن نظم و انسجام عمومی در جامعه، در تکوین مدل نهایی دخیل‌اند. بدین نحو که در فرآیند مستمر تعامل فرهنگی در سطح گتوها، فرهنگ‌های تمام خانواده‌ها که حاوی مؤلفه‌های متفاوت و گاه متضاد می‌باشند، در برخورد با یکدیگر تفاوت‌های شدیدتری پیدا می‌کنند؛ از این منظر مهمترین نمود چنین وضعیتی رواج محرومیت، بدبینی، بی‌اعتمادی و ناخشنودی در سطح جامعه می‌باشد؛ این پدیده مضاف بر وجود گسیختگی شدید حاصل از فرآیند مدرنیته در درون خود خانواده‌ها می‌باشد. در درون خانواده‌ها، بعلت نبود وفاق هنجاری بر ارزش‌ها، ابزارهایی متفاوت و گاه نامشروع توسط اعضا برای رسیدن به هدفی مشخص انتخاب می‌شود. در همین حال افراد واقع در سطح خانواده‌ها در حال تجربه تفاوت‌های فرهنگی بسیار و آشنا شدن با تضادهای فرهنگ‌های وارداتی هستند. بدین ترتیب فرآیند فرهنگی غالب در شهر تهران در حال تولید و سپس انتقال فرآیندهای تفاوت‌ها و پراکندگی‌هایی است که بر اثر برخوردها، تصادمات و تضادهای فرهنگی گتوها و نیز کشاکش و گسیختگی میان جریان‌های هنجاری و ارزش‌های نوظهور در درون خانواده‌ها، پدید آمده‌اند. در نتیجه‌ی چنین فرآیندی است که تعارضات و شکاف‌های عمیق ارزشی و هنجاری رخ نموده و زمینه برای شکل‌گیری و پیدایش صور مختلف آنومی مساعد می‌گردد و به عنوان پیامد آن به تدریج با سست شدن عناصر پیونددهنده اجتماعی چه در درون خانواده‌ها و چه در سطح جامعه، شرایط برای بروز آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی مهیا می‌شود. مدل زیر از برآیند محرک‌های موجود در فضای شهری تهران که از عوامل بنیادی در تشکیل و گسترش آنومی هستند، حاصل شده است.

شکل (۱): مدل نظام بلوک‌های هندسه اجتماعی

بلوک محاطی ۱	بلوک محیطی	بلوک انتقال	بلوک تصادم
احساس امنیت نابرابری اجتماعی کاهش امید به زندگی ناخشنودی اجتماعی بدبینی اجتماعی محرومیت نسبی بی‌اعتمادی آنومی فردی (درونی) دین‌گریزی ناسازگاری منزلتی	خانواده: عدم وفاق هنجاری فقدان تقسیم کار عدم پذیرش نقش تغییر پایگاه مرجع	میزان تغییر عادات فرهنگی میزان و سرعت تغییر اعتقادات (اطلاعات، باور و مناسک) میزان مشارکت فرهنگی ابزار انتقال نوین	تغایرات فرهنگی عدم تطابق فرهنگی عدم حمایت گروهی جدال بر سر منابع

شکل (۲): نحوه شکل‌گیری آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی در خانواده‌ها و شهر تهران

روش‌شناسی

مطالعات تطبیقی در خصوص آنومی با هدف اندازه‌گیری بی‌ثباتی اجتماعی می‌توانند به عنوان تلاشی در جهت ادغام شاخص‌های عینی و ذهنی و بر پایه مفاهیم عام مشترک استوارند، در نظر گرفته شوند. اما در ساختارهای پیچیده‌تر اجتماعی مانند ساختار چندقومیتی و چندوجهی شهر تهران، در بررسی سرعت تغییرات اجتماعی و یا ارزیابی تأثیرات مدرنیته، به نظر می‌آید ابزارهای کمی علوم اجتماعی به منظور درک تحولات اجتماعی کفایت کنند (Atteslander, 2007: 491).

بنابراین در این تحقیق سعی شده تا استراتژی پژوهشی براساس استفاده محتوایی از ابزار کمی در سنجش میزان آنومی در نظر گرفته شود. جمع‌آوری داده‌ها نیز به تبع روش تحلیل در دو بخش پیمایش از طریق پرسشنامه و زمینه‌یابی^۲ از خلال مشاهده دقیق و جمع‌آوری اطلاعات و معنا دادن به آنچه که مورد مشاهده قرار گرفته، صورت پذیرفته است

۱. شاخص‌های ۴ تا ۱۰ برداشتی از "ناهنجاری اجتماعی در مناطق حاشیه‌ای تهران" سید محمود نجاتی حسینی و مسعود کوثری می‌باشد.

2. Grounding

جامعه آماری شامل خانواده‌های ساکن در هفت گتوی شهری در تهران می‌باشد، البته خانواده‌ها و گتوهای دیگری نیز وجود دارند که در جا و مکان خاصی تمرکز ندارند. خانواده‌های ساکن در گتوهای هفت گانه براساس ویژگی‌های قومی دسته‌بندی شده‌اند که هر کدام در مکان خاصی مستقر می‌باشند که طبق جدول ۲ عبارتند از:

جدول (۲): خانوارهای ساکن در گتوهای شهر تهران

گتو	ردیف
اصفهانی‌ها	۱
یزدی‌ها	۲
کردها	۳
لرها	۴
جنوبی‌ها	۵
خراسانی‌ها	۶
ترک‌ها	۷

اما در خصوص نمونه‌گیری با توجه به جامعه‌ی آماری از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای استفاده شد. در اینجا خانواده‌های ساکن در گتوها همان خوشه‌ها هستند که از تمامی آنها نمونه‌گیری به عمل آمده است. منتهی اگر بخواهیم برای تعیین حجم نمونه (n) از فرمول تصحیح کوکران^۱ و یا جدول مورگان^۲ استفاده نماییم با حجم نمونه‌ی بزرگی مواجه می‌شویم که از بضاعت تحقیق ما خارج بود. همچنین یکی از کژفهمی‌های رایج در نمونه‌گیری این است که نمونه باید نسبت ثابتی از جمعیت باشد، در واقع می‌توان جمعیت‌های بسیار بزرگی را با نمونه‌های نسبتاً کوچک مورد مطالعه قرار داد (Blicky, 2008: 270). با این وصف با توجه به حجم جامعه (N) و جمعیت ۵۰۰۰۰ تا ۱۰۰۰۰۰ هزار نفری هر گتو و برطبق فرمول کوکران حجم نمونه هر گتو حدود ۳۸۲ نفر متغیر است که در مجموع حجم کل نمونه (شامل هفت گتو * ۳۸۲) = ۲۶۷۴ نفر تعیین می‌گردد. از آنجا که میانگین تعداد افراد هر خانواده در گتوها در حدود ۴,۳۹ نفر می‌باشد، حجم کل نمونه با تقسیم شدن بر میانگین تعداد nT = ۶۰۹ خانوار را به عنوان نمونه ارائه می‌دهد.

پایایی و روایی: آزمون برازش داده‌ها و تعیین میزان پایایی^۳ و روایی^۴ در تحقیقات اجتماعی و فرهنگی دارای اهمیت ویژه‌ای می‌باشد زیرا اندازه‌گیری مطلوب آن است که نتایج حاصل از آن اولاً دقیق و صحیح باشد، یعنی بیانگر تفاوت‌های حقیقی در واقعیت یا پدیده مورد اندازه‌گیری باشد و ثانیاً مبین همان صفت یا صفاتی باشد که مورد انتظار بوده است (Kalantari, 2008: 73). در حالت کلی پایایی شرط لازم اعتبار و اعتبار شرط کافی برای پایایی می‌باشد.

پایایی: این تکنیکی کمی است که با ضریبی تحت عنوان آلفای کرونباخ، می‌سنجد ابزار اندازه‌گیری با چه دقت و صحتی پدیده یا صفت مورد نظر را اندازه‌گیری می‌کند (همان). در این خصوص متغیرهای کلیدی مدل نظری به دو دسته تقسیم می‌شوند. دسته اول شامل متغیرهای احساس ناامنی، کاهش امید به زندگی، نابرابری اجتماعی، محرومیت نسبی، بدبینی اجتماعی، آنومی فردی، ناخشنودی اجتماعی، ناسازگاری منزلتی، بی‌اعتمادی به دولت و کاهش دینداری است که بروی متغیر پاسخ یعنی آنومی اجتماعی تأثیر می‌گذارند. در این بخش برای ارزیابی پایایی داده‌ها از آلفای کرونباخ^۵ استفاده شده است. میزان آلفای کرونباخ کل برای متغیرهای آنومی برابر با ۰/۸۲ می‌باشد که هرچه این مقدار به یک نزدیکتر باشد نشان از پایایی بالای ابزار اندازه‌گیری ما دارد. مقدار ضریب

^۱.Cochran's correction formula

^۲.Morgan table

^۳.Reliability

^۴.Validity

^۵.Cronbach's alpha

کل برای دسته دوم برابر است با ۰/۷۵ که تقریباً مقدار مناسبی می‌باشد آلفای کرونباخ کل از آزمون کردن گویه‌های اصلی حاصل شده است که در ذیل مقدار هر گویه را مشخص کرده‌ایم:

جدول (۳): ضریب آلفای کرونباخ (متغیرهای آنومی اجتماعی-فرهنگی)

ردیف	گویه‌ها	میزان ضریب آلفای کرونباخ
۱	احساس ناامنی	۰/۷۸
۲	ناابرابری اجتماعی	۰/۷۹
۳	کاهش امید به زندگی	۰/۷۶
۴	ناخشنودی اجتماعی	۰/۷۷
۵	بدبینی اجتماعی	۰/۸۰
۶	محرومیت نسبی	۰/۸۴
۷	بی‌اعتمادی	۰/۹۲
۸	آنومی فردی	۰/۸۳
۹	کاهش دینداری	۰/۷۱
۱۰	ناسازگاری منزلتی	۰/۷۶
	کل	۰/۸۲

جدول (۴): ضریب آلفای کرونباخ (متغیرهای پیونددهنده اجتماعی هیرشی)

ردیف	گویه‌ها	میزان ضریب آلفای کرونباخ
۱	دلبستگی‌های اجتماعی	۰/۶۹
۲	تعهدات اجتماعی	۰/۷۳
۳	مشارکت‌های اجتماعی	۰/۷۶
۴	باورهای اجتماعی	۰/۷۹
	کل	۰/۷۵

روایی: برخلاف پایایی که عمدتاً شاخصی کمی و قابل اندازه‌گیری است، روایی عمدتاً کیفی بوده و ارزیابی آن نیازمند حساسیت بیشتری است (کلانتری، ۱۳۸۷: ۷۶). روش‌های متعددی چون اعتبار محتوا^۱، اعتبار سازه‌ایی^۲ و اعتبار عاملی^۳ برای سنجش اعتبار وجود دارد که از این میان اعتبار محتوا با توجه به ساختار و کاربرد بیشتر آن از اهمیت برخوردار می‌باشد. در این تحقیق با توجه به مهمترین ویژگی اعتبار محتوا که روایی ظاهری^۴ نام دارد، چارچوب روشی مورد سنجش قرار می‌گیرد. در زیر روند سنجش از طریق روش اعتبار محتوا آورده شده است:

برای بررسی نمرات تأثیر ابتدا از شرکت کنندگان خواسته می‌شود تا میزان اهمیت هریک از گویه‌های پرسشنامه و تطابق آن با اهداف تحقیق را در یک طیف لیکرتی ۵ قسمتی از ۱ (اصلاً مهم نیست) تا ۵ (کاملاً مهم است) مشخص نمایند. کاملاً مهم است (امتیاز ۵)، مهم است (امتیاز ۴)، به طور متوسط مهم است (امتیاز ۳)، اندکی مهم است (امتیاز ۲) و اصلاً مهم نیست (امتیاز ۱). سپس نمرات تأثیر از طریق فرمول زیر محاسبه می‌شود (نمره تأثیر عددی است بین صفر تا پنج):

اهمیت × فراوانی (به درصد) = نمره تأثیر

1.Content Validity
2.Construct Validity
3.Factor Validity
4.Face Validity

برای پذیرش روایی صوری هر گویه، نمره تأثیر آن نبایستی کمتر از ۱/۵ باشد و فقط سؤالاتی از لحاظ روایی صوری قابل قبول هستند که نمره آنها بالاتر از ۱/۵ باشد. در آخر نیز می توان نمرات بدست آمده را کهمی متناظر با سوالات تحقیق هستند در همان طیف لیکرت یا طیف مضیق تری چون (زیاد، متوسط و کم) مجددا دسته بندی کرد.

اهداف و سؤالات پژوهش احصاء شدند، میزان تناسخ سؤال با اهداف و نحوه تنظیم آنها سنجیده می شود و نتایج و روابط میان اهداف و سؤالات تحت عنوان جدول تکسونومی در زیر ارائه شده اند: (گزینه های زیاد، متوسط و کم شدت ارتباط و تناسخ میان اهداف و سؤال را نشان می دهد)

جدول (۵): تکسونومی اهداف و سؤالات

اهداف سؤالات	هدف اصلی	هدف پیرامونی
پدایش آنومی	زیاد	متوسط
پیامد آنومی	زیاد	متوسط

براین اساس هدف اصلی پژوهش که همان میزان و نحوه تأثیر گذاری آنومی است تا حد زیادی با پدایش و حتی پیامدهای ناشی از آنومی همگنی دارد. در این بین نحوه شکلگیری آنومی در شهر تهران تا حدی بر ایجاد پیامدهای و آسیب های اجتماعی اثر گذاشته است. در کل می توان اعتبار تحقیق را در حد متوسط به بالا ارزیابی نمود.

یافته ها

تحلیل توصیفی

در بخش توصیف داده ها متغیرهایی چون جنسیت، وضعیت تأهل، سن، تحصیلات و وضعیت اشتغال مد نظر قرار می گیرند. هدف از ارائه چنین اطلاعاتی توصیف وضعیت موجود جامعه است. بدین منظور در هر مرحله یک متغیر توصیفی مورد بررسی قرار می گیرد. مهمترین بخش در اینگونه تحلیل ها جداول توزیع فراوانی است که تعداد دفعات سطوح یا مقادیر یک متغیر را نشان می دهند. همچنین درصد فراوانی و درصد تجمعی نیز برای این جداول قابل محاسبه می باشد

وضعیت سرپرست خانوارها: داده های گردآوری شده در مورد وضعیت سرپرست خانوارها در جدول ۶ نشان می دهد که ۸۰٫۹ درصد از خانوارها دارای سرپرست مرد و پدر، ۱۷٫۱ درصد از آنها دارای سرپرست دیگری بجز پدر هستند و ۲ درصد از شهروندان شرکت کننده در طرح نیز مجرد بوده و تنها زندگی می کنند. نتایج آزمون کای اسکوئر^۱ در مورد یکسان بودن فراوانی نظرات خانوارها در جدول ۵ نشان می دهد، در این تحقیق از نظرات خانوارها با سرپرست پدر بطور معناداری بیش از سایرین استفاده شده است و این امر نه تنها دور از انتظار نبوده بلکه به نوعی از نقاط قوت پژوهش های شهری بشمار می رود. زیرا جامعه ای چون تهران و کشوری چون ایران بیشتر دارای خانوارهایی با سرپرست مرد و پدر هستند. براساس جدول زیر ۴۹۳ خانوار از شهروندان شرکت کننده در تحقیق را خانوارها با سرپرست مرد و ۱۰۴ خانوار را داری سایر گونه های سرپرستی تشکیل می دهند.

جدول (۶): نتایج آزمون کای اسکوئر در مورد وضعیت سرپرستی خانوارها

ردیف	موارد	فراوانی	درصد فراوانی معتبر	آماره	درجه آزادی	سطح معناداری
۱	سرپرست مرد و پدر	۴۹۳	۸۰/۹	۲۳۳/۲۰	۲	۰/۰۰۱
۲	سرپرست دیگری بجز پدر	۱۰۴	۱۷/۱			
۳	مجرد	۱۲	۲			
۴	بدون پاسخ	۰	۰			
	جمع کل	۶۰۹	۱۰۰			

^۱.chi-squared test

وضعیت بعد خانوار: بررسی یافته‌های تحقیق در جدول ۷ نشان می‌دهد که بیشترین پاسخ‌دهندگان یعنی حدود ۵۰ درصد از خانوارها بین ۵ تا ۷ نفر جمعیت دارند و این امر بیانگر آن است که در حدود نیمی از خانوارهای شرکت‌کننده در تحقیق پرجمعیت هستند یا به عبارتی خانواده‌های ساکن در گتوها پرجمعیت محسوب می‌شوند. بر این اساس مشاهده می‌شود که تنها ۹,۳ درصد خانوارها بیشتر از ۷ نفر جمعیت دارند. با توجه به بعد خانوار ساکن در گتوها لازم بود تا بعد خانوار نمونه با بعد خانوار جمعیت منطقه همخوانی داشته باشد و این نسبت رعایت شود. بدین منظور برای بررسی تحلیلی در این زمینه که آیا ترکیب بعد خانوار شرکت‌کنندگان در تحقیق با ترکیب بعد خانوار مورد انتظار تطابق دارد یا خیر از آزمون ناپارامتری کای اسکوئر استفاده شد و نتایج بدست آمده نشان داد که با توجه به سطح معناداری ۰,۶۹، تفاوت معناداری بین فراوانی مورد انتظار و مشاهده شده وجود ندارد و بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت که ترکیب بعد خانوار مورد انتظار، در اجرای تحقیق حاضر رعایت شده است.

جدول (۷) - نتایج آزمون کای اسکوئر در مورد وضعیت بعد خانوار

ردیف	موارد	فراوانی	درصد فراوانی معتبر	آماره	درجه آزادی	سطح معناداری
۱	۷ نفر و بیشتر	۵۸	۹,۶	۲/۱۶	۶	۰/۶۹
۲	۶ نفر	۱۰۵	۱۷,۳			
۳	۵ نفر	۱۱۷	۱۹,۲			
۴	۴ نفر	۹۴	۱۵,۴			
۵	۳ نفر	۹۰	۱۴,۸			
۶	۲ نفر	۸۷	۱۴,۳			
۷	۱ نفر	۵۷	۹,۳			
۸	بدون پاسخ	۱	۰,۱			
	جمع کل	۶۰۹	۱۰۰			

وضعیت تحصیلات سرپرست خانوار: یافته‌های تحقیق در جدول ۸ نشان می‌دهد که فراوانی سرپرستانی که دارای مدرک دیپلم و متوسطه و راهنمایی بوده حدود ۲۵ درصد و فقط حدود ۵ درصد بی‌سواد می‌باشد. درصد بسیار کمی از پاسخ‌دهندگان دارای تحصیلات عالی و مدرک دکترا و فوق‌لیسانس هستند. به منظور بررسی تحلیلی در این زمینه که آیا میزان تحصیلات سرپرستان خانوارها از توزیع یکسانی برخوردار بوده از آزمون کای اسکوئر استفاده شد و نتایج تحقیق نشان داد که میزان تحصیلات آنها از توزیع یکنواختی برخوردار نیست و سرپرستان خانوارهایی که مدرک تحصیلی ابتدایی دارند بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داده است و بعد از آن مقطع راهنمایی از بیشترین فراوانی برخوردار است.

جدول (۸) - نتایج آزمون کای اسکوئر در مورد وضعیت تحصیلات سرپرستان خانوار

ردیف	موارد	فراوانی	درصد فراوانی معتبر	آماره	درجه آزادی	سطح معناداری
۱	بی‌سواد	۲۸	۴,۶	۲۰۳,۶۲	۶	۰,۰۰۱
۲	ابتدایی	۱۷۵	۲۸,۷			
۳	راهنمایی	۱۵۷	۲۵,۸			
۴	متوسطه و دیپلم	۱۵۴	۲۵,۳			
۵	فوق دیپلم	۵۰	۸,۲			
۶	لیسانس	۳۸	۶,۲			
۷	فوق‌لیسانس و دکترا به بالا	۷	۱,۱			
۸	بدون پاسخ	۰	۰			
	جمع کل	۶۰۹	۱۰۰,۰			

وضعیت اشتغال سرپرست خانوار: بررسی وضعیت اشتغال سرپرست خانوار شرکت کننده در پژوهش شهری حاضر در جدول ۷ نشانگر آن است که نزدیک به ۵۳ درصد از سرپرست خانوارهای ساکن در گتوها شاغل بوده و در حدود ۱۳ درصد از آنها خانه دار و حدود ۲ درصد دانشجو یا محصل هستند. ۲۱ درصد از پاسخگویان مستمری بگیری، ۱۱٫۵ درصد نیز بیکار هستند. بررسی وضعیت اشتغال از این جهت حائز اهمیت است که سطح نظرات سرپرستان خانوار با مشاغل مختلف را پوشش می دهد. اشتغال سرپرستان خانوار و نوع شغل آنها تا حد زیادی با میزان رضایتمندی، کاهش امید به زندگی، احساس ناامنی مرتبط است. همانگونه که نتایج آزمون کای اسکوئر در جدول ۷ نشان می دهد، با توجه به سطح معناداری ۰٫۰۰۱ و وضعیت اشتغال سرپرستان خانوار از توزیع یکنواختی برخوردار نبوده و اکثریت شرکت کنندگان در مطالعه انجام شده را افراد شاغلی تشکیل می دهند که بیشترین وقت روزانه خود را در محل کار و خارج از خانه و شاید در خارج از گتو سپری می کنند.

جدول (۹): نتایج آزمون کای اسکوئر در مورد وضعیت اشتغال سرپرست خانوار

ردیف	موارد	فراوانی	درصد فراوانی معتبر	آماره	درجه آزادی	سطح معناداری
۱	شاغل	۳۲۱	۵۲٫۷	۱۲۸٫۳۵	۴	۰٫۰۰۱
۲	دانشجو یا محصل	۱۱	۱٫۸			
۳	خانه دار	۸۰	۱۳٫۱			
۴	بیکار	۷۰	۱۱٫۵			
۵	مستمری بگیری	۱۲۷	۲۰٫۹			
۶	بدون پاسخ	۰	۰			
	جمع کل	۶۰۹	۱۰۰٫۰			

وضعیت درآمد خانوار پاسخگویان: بررسی میزان هزینه ماهانه خانوارها از این جهت حائز اهمیت است که تا حدودی می تواند مورد شدت و حدت برخی شاخص های سنجش آنومی مانند نابرابری اجتماعی و محرومیت نسبی باشد. همانگونه که در جدول ۹ مشاهده می شود درآمد ماهانه بیش از نیمی از خانوارها کمتر از هشتصد هزار تومان (خط فقر^۱) بوده است و درآمد ماهیانه ۳۹ درصد از خانوارها بین هشتصد هزار تا دومیلیون و سیصد هزار تومان و تنها درآمد ماهیانه حدود ۷ درصد از آنها بالای دومیلیون و سیصد هزار تومان است. بررسی تحلیلی در زمینه درآمد ماهیانه خانوارهای ساکن در گتوها نیز نشان داد که با توجه به مقدار آماره آزمون ۲۳۲٫۱۴ و سطح معناداری ۰٫۰۰۱ درآمد ماهانه خانوارها از توزیع یکنواختی برخوردار نیست.

جدول (۱۰): نتایج آزمون کای اسکوئر در مورد وضعیت درآمد خانوار

ردیف	موارد	فراوانی	درصد فراوانی معتبر	آماره	درجه آزادی	سطح معناداری
۱	کمتر از هشتصد هزار تومان	۳۱۲	۵۱٫۲	۲۳۲٫۱۴	۲	۰٫۰۰۱
۲	بین هشتصد هزار تا دومیلیون و سیصد هزار تومان	۲۳۶	۳۸٫۸			
۳	بالتر از دومیلیون و سیصد هزار تومان	۴۲	۶٫۹			
۴	بدون پاسخ	۱۹	۳٫۱			
	جمع کل	۶۰۹	۱۰۰			

درآمد ماهیانه خانوارها به تفکیک گتوها: همچنین بررسی متوسط درآمد ماهیانه خانوارها بر حسب گتوی شهروندان در جدول ۱۰ نشان می دهد که متوسط درآمد گتوی ترک ها و اصفهانی ها بیشتر از درآمد های دیگر گتوها است. کمترین میزان درآمد ماهیانه به گتوی خراسانی ها و اصفهانی ها و بیشترین میزان درآمد ماهیانه به گتوی یزدی ها تعلق دارد. شایان ذکر است برخی خانوارها هیچ درآمدی غیر از یارانه نداشته اند و به همین علت کمینه درآمد به حداقل خود یعنی مجموع یارانه افراد ساکن در خانوار رسیده است.

^۱ از سوی مرکز آمار ایران در سال ۱۳۹۵ خط فقر به میزان ۸۱۳ هزار تومان و از سوی مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی خط فقر به میزان دومیلیون و سیصد هزار تومان تعیین شده است.

جدول (۱۱): آماره‌های توصیفی هزینه ماهیانه به تفکیک گتوها

گتو ^۱	گتو	میانگین	کمینه	بیشینه
۱	اصفهانی‌ها	۸۱۲۵۶۵	۹۰۰۰۰	۲۶۰۰۰۰۰
۲	یزدی‌ها	۵۳۲۲۳۸	۱۸۰۰۰۰	۳۰۰۰۰۰۰
۳	کردها	۴۴۸۷۳۲	۱۸۰۰۰۰	۱۵۰۰۰۰۰
۴	لرها	۳۱۸۶۴۳	۱۸۰۰۰۰	۱۲۰۰۰۰۰
۵	جنوبی‌ها	۶۶۹۱۵۹	۱۲۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰
۶	خراسانی‌ها	۶۸۲۸۴۴	۹۰۰۰۰	۱۲۰۰۰۰۰
۷	ترک‌ها	۸۰۰۶۰۴	۱۸۰۰۰۰	۲۵۰۰۰۰۰

تحلیل استنباطی داده‌ها

مقایسه میزان آنومی اجتماعی در خانوارهای هر گتو (آزمون رتبه‌ای میانه^۱): در اینجا، هدف مقایسه میزان عناصر متشکله آنومی اجتماعی خانوارهای هر گتوها می‌باشد تا دریابیم که این میزان در کدام گتو بیشتر از بقیه است. به دلیل آنکه گویه‌های پرسشنامه‌ی ما از نوع غیرپارامتری و با مقیاسی رتبه‌ای بوده لذا میزان آنومی بدست آمده نیز به تبع مقداری غیرپارامتری دارد. همانطور که می‌دانیم برای تحلیل این گونه داده‌ها نمی‌توان از روش‌های کمی معمول و آزمون‌های مقایسه میانگین‌ها استفاده کرد. جهت بررسی داده‌ها هنگامی که به صورت غیرپارامتری برازش داده شده باشند باید از آزمون‌های ناپارامتری و رتبه‌ای نظیر آزمون‌های رتبه‌ای میانه بهره جست. آزمون میانه برای مقایسه سه یا بیشتر از سه گروه بدین ترتیب عمل می‌کند که مقادیر مورد بررسی را با هم ادغام کرده و یک میانه مشترک بین آنها تعیین و سپس تعداد مواردی که در هر گروه بطور جداگانه در بالا و پایین میانه مشترک قرار دارد را بدست آورده و پس از آن تفاوت بین گروه‌ها را مشخص می‌کند (همان: ۱۶۰). در اینجا با سنجش شدت و حدت عناصر متشکله آنومی می‌خواهیم دریابیم که آیا میزان آنومی اجتماعی خانوارهای ساکن در هفت گتو با هم متفاوت هست یا خیر و این تفاوت در کدام مولفه بارزتر می‌باشد. در جدول شماره ۱۰، برای هر کدام از عامل‌های آنومی اجتماعی مقدار میانه توسط نرم‌افزار اندازه‌گیری شده سپس هر کدام از حالات^۲ با میانه سنجیده می‌شود. نتایج بطور خلاصه آنکه در گویه‌های محرومیت نسبی، ناخشنودی اجتماعی و احساس ناامنی تفاوت خانوارهای هر گتوها اندک است. این بدان معناست که در تمامی خانواده‌ها تقریباً به یک میزان محرومیت، ناخوشایندی و ناامنی احساس می‌گردد. در مورد سایر گویه‌ها نتایج به فرار زیر است؛ در مورد متغیر آنومی فردی و کاهش امید به زندگی به این نتیجه می‌رسیم که این دو میزان در میان خانوارهای گتوی خراسانی‌ها از سایر گتوها کمتر است. در بررسی متغیر بدبینی و نابرابری اجتماعی می‌توان اذعان داشت که خانوارهای گتوی یزدی‌ها، ترک‌ها و لرها خوشبینانه‌تر از سایر گتوها هستند چون تعداد افراد بیشتری در ذیل مقدار میانه قرار دارند. ناسازگاری منزلتی نیز در میان خانوارهای گتو یزدی‌ها و لرها به حداقل خود رسیده و برای متغیر بی‌اعتمادی باید گفت جنوبی‌ها، لرها و اصفهانی‌ها، کمتر از بقیه به فضای شهری اعتماد دارند و در کل فضای بی‌اعتمادی بر آنجا غالب است. وجود باورهای مذهبی و انجام مناسک دینی در خانوارهای گتوی کردها، جنوبی‌ها و نیز اصفهانی‌ها کاهش یافته است. در ادامه مقدار آماره آزمون کای‌اسکویر حاصل شده با مقدار متناظرش در جدول توزیع (X^2) با درجه آزادی شش^۳ مقایسه می‌شود که نتایج به شرح زیر می‌باشد: سطح معنی‌داری سه گویه محرومیت نسبی، ناخشنودی اجتماعی و احساس ناامنی بیشتر از سطح خطای پنج درصد بوده و حاکی از آن است که خانواده‌های ساکن در هفت گتو با احتمال ۹۵ درصد به یک میزان محرومیت و ناخشنودی و ناامنی را احساس می‌کنند. ولی برای سایر گویه‌ها می‌توان با همان میزان اطمینان گفت خانواده‌های ساکن در هفت

^۱.Median test

^۲.Case

^۳. (تعداد هفت گتو-۱=شش)

گتو مختلف از نظر بدینی اجتماعی، آنومی فردی، ناسازگاری منزلتی، بی‌اعتمادی، دینداری، کاهش امید به زندگی و نابرابری اجتماعی، تفاوت معنی‌دار با هم دارند.

جدول (۱۲): مقایسه آنومی اجتماعی در خانوارهای هر گتو

رتبه	شاخص‌های سنجش آنومی	متغیر گروهبندی (خانوارهای هر گتو)						
		اصفهان‌ها	ترک‌ها	جنوبی‌ها	خراسانی‌ها	کردها	لرها	یزدی‌ها
۱	محرومیت نسبی	>میان	۲	۳	۴	۲	۳	۳
	<=میان	۲۷	۲۶	۲۵	۲۷	۲۶	۲۶	۲۶
۲	بدینی اجتماعی	>میان	۱۲	۱	۱۴	۱۴	۲	۲
	<=میان	۱۴	۲۷	۱۶	۱۵	۱۶	۲۷	۲۶
۳	آنومی فردی	>میان	۱۴	۱۶	۱۴	۶	۱۵	۱۶
	<=میان	۱۴	۱۲	۱۴	۲۳	۱۳	۱۵	۱۳
۴	ناخشنودی اجتماعی	>میان	۱	۲	۱	۳	۴	۳
	<=میان	۲۷	۲۸	۲۸	۲۵	۲۶	۲۵	۲۶
۵	ناسازگاری منزلتی	>میان	۱۳	۱۳	۱۲	۱۴	۲	۲
	<=میان	۱۷	۱۶	۱۷	۱۵	۱۸	۲۷	۲۶
۶	بی‌اعتمادی	>میان	۱۱	۵	۱۴	۷	۱۴	۵
	<=میان	۱۹	۲۴	۱۵	۲۳	۲۲	۱۵	۲۴
۷	دین‌گریزی	>میان	۱۱	۴	۱۶	۷	۱۶	۶
	<=میان	۱۹	۲۵	۱۳	۲۲	۱۳	۲۳	۲۲
۸	احساس ناامنی	>میان	۲	۳	۲	۱	۱	۲
	<=میان	۲۷	۲۸	۲۶	۲۷	۲۸	۲۷	۲۶
۹	نابرابری اجتماعی	>میان	۱۵	۱	۱۴	۱۳	۲	۳
	<=میان	۱۳	۲۸	۱۴	۱۶	۱۵	۲۷	۲۷
۱۰	کاهش امید به زندگی	>میان	۵۰	۱۷	۱۵	۶	۱۶	۱۴
	<=میان	۴۲	۱۲	۱۴	۲۳	۱۳	۱۴	۱۵

جدول ۱۱ نیز به نحوی نتایج بدست آمده از جدول قبل را تأیید می‌کند بدین صورت که در ستون سوم تعداد کل نمونه‌ها جای دارد و در ستون بعدی میان هر گویه پس از محاسبه در جدول قرار گرفته است. مقدار آماره آزمون کای اسکویر حاصل شده با مقدار متناظرش در جدول توزیع (X^2) با درجه آزادی شش^۱ مقایسه می‌شود که نتایج به شرح زیر می‌باشد: سطح معنی‌داری دو گویه محرومیت نسبی، ناخشنودی اجتماعی و احساس امنیت بیشتر از سطح خطای پنج درصد و حاکی از آن است که هفت گتو با احتمال ۹۵ درصد به یک میزان محرومیت و ناخشنودی و امنیت را احساس می‌کنند. ولی برای سایر گویه‌ها می‌توان با همان میزان اطمینان گفت هفت گتو مختلف از نظر بدینی اجتماعی، آنومی فردی، ناسازگاری منزلتی، بی‌اعتمادی، دین‌گریزی، کاهش امید به زندگی و نابرابری تفاوت معنی‌دار با هم دارند؛ زیرا سطوح معنی‌داری بدست آمده در این گویه‌ها کمتر از ۰,۰۵ می‌باشند.

۱. (تعداد هفت گتو - ۱ = شش)

جدول (۱۳): نتایج آزمون کای اسکور در مورد میزان آنومی اجتماعی

رتبه	شاخص‌های سنجش آنومی	فراوانی	میان	آماره کای اسکور	درجه آزادی	سطح معناداری
۱	محرومیت نسبی	۶۰۹	۳	۴,۵۳۳	۶	۰,۳۳۲ < ۰,۰۵
۲	بدبینی اجتماعی	۶۰۹	۳	۱۴,۲۵۷		۰,۰۵ > ۰,۰۱۲
۳	آنومی فردی	۶۰۹	۳	۱۴,۷۶۰		۰,۰۵ > ۰,۰۳۵
۴	ناخشنودی اجتماعی	۶۰۹	۴	۵,۴۳۱		۰,۲۰۴ < ۰,۰۵
۵	ناسازگاری منزلتی	۶۰۹	۴	۱۳,۷۸۸		۰,۰۵ > ۰,۰۴۹
۶	بی‌اعتمادی	۶۰۹	۴	۱۵,۲۰۳		۰,۰۵ > ۰,۰۱۱
۷	دین‌گریزی	۶۰۹	۴	۱۴,۱۵۸		۰,۰۵ > ۰,۰۳۳
۸	احساس ناامنی	۶۰۹	۳	۵,۵۴۵		۰,۳۲۱ < ۰,۰۵
۹	نابرابری اجتماعی	۶۰۹	۳	۱۴,۳۶۲		۰,۰۵ > ۰,۰۱۴
۱۰	کاهش امید به زندگی	۶۰۹	۳	۱۴,۲۶۱		۰,۰۵ > ۰,۰۳۶

تحلیل برهم‌کنش متغیرهای کلی آنومی اجتماعی

اندازه‌گیری میزان آنومی اجتماعی کل با استفاده از روش‌های صرفاً عددی و مجموع حسابی چندان صحیح نمی‌باشد و نیازمند تحلیل‌های پیشرفته‌تری می‌باشد. بدین منظور در ابتدا به کمک روش تحلیل رگرسیونی میزان برهم‌کنش هر یک از متغیرها بر همدیگر سنجیده شده، سپس با روش‌های سنجش پیشرفته‌تر سعی در محاسبه میزان کل آنومی داریم. بدین منظور در هر مرحله یکی از متغیرهای مستقل را به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته و مابقی متغیرها در حکم قلی‌شان مستقل فرض می‌کنیم. نتایج حاکی از آن است که محرومیت نسبی، نابرابری اجتماعی، ناخشنودی اجتماعی، کاهش امید به زندگی و آنومی فردی سهم بسزایی در تکوین مدل اصلی آنومی کل را دارند؛ مقادیر ضریب تعیین^۱ ۰,۷۹۱ و ۰,۷۸۲ و ۰,۵۷۸ و ۰,۵۴۲ و ۰,۵۳۱ بیانگر آن هستند که بیش از پنجاه و تا ۸۰ درصد از واریانس این دو متغیر توسط سایر متغیرها تبیین می‌شود. از سویی دیگر کاهش دینداری و ناسازگاری منزلتی با داشتن ضریب تعیین پایین، وابستگی کمتر خود را به سایر متغیرها نشان می‌دهند. نتایج جزئی این بخش در جدول ۱۲ آمده است.

جدول (۱۴): برهم‌کنش متغیرهای کلی آنومی اجتماعی

رتبه	متغیر وابسته ^۲	ضریب تعیین ^۳	معادله رگرسیونی
۱	ناخشنودی اجتماعی	۰,۵۷۸	$Y = 0,385X_1 + 0,280X_2 + 0,468X_3 + 0,115X_4 + 0,033X_5 - 0,520$ کاهش دینداری ۰,۳۴ - ناسازگاری ۰,۱۱ - ناامنی ۰,۰۸ - نابرابری ۰,۳۶۲ + کاهش امید ۰,۵۲
۲	بدبینی اجتماعی	۰,۳۲۷	$Y = 2,687X_1 + 0,162X_2 + 0,199X_3 + 0,049X_4 - 0,051X_5 - 0,265$ ناسازگاری ۰,۱۲ - ناامنی ۰,۰۷ + نابرابری ۰,۰۸ + کاهش امید ۰,۰۸۱ + ناخشنودی ۰,۲۶۵
۳	محرومیت نسبی	۰,۷۹۱	$Y = 0,977X_1 + 0,25X_2 + 0,071X_3 + 0,031X_4 + 0,042X_5 + 0,043$ ناامنی ۰,۴۳ + نابرابری ۰,۸۳۳ - کاهش امید ۰,۲۷ + ناخشنودی ۰,۳۲۳ - بدبینی ۰,۱۲
۴	بی‌اعتمادی	۰,۳۴۹	$Y = 1,7237X_1 + 0,3X_2 + 0,092X_3 + 0,077X_4 + 0,036X_5 - 0,121$ نابرابری ۰,۰۷ - کاهش امید ۰,۳۰۱ + ناخشنودی ۰,۰۹۲ + بدبینی ۰,۰۷۷ + محرومیت ۰,۰۳۶
۵	آنومی فردی	۰,۵۳۱	$Y = -0,7127X_1 + 0,041X_2 + 0,005X_3 + 0,043X_4 + 0,124X_5 - 0,322$ کاهش امید ۰,۰۷۵ + ناخشنودی ۰,۰۴۱ + بدبینی ۰,۲۷۷ + محرومیت ۰,۱۹ + بی‌اعتمادی ۰,۳۲۲

۱. Coefficient of determination

۲. Y

۳. R squared

۶	دین‌گریزی	۰,۱۲۲	= ۳,۲۵۳۷ + ناسازگاری ۰,۳۳۸ + ناامنی ۰,۰۳ + نابرابری ۰,۰۷۱ + کاهش امید ۰,۰۱۲ - ناخشنودی ۰,۰۹۱ + بدبینی ۰,۱۴۱ + محرومیت ۰,۱۱۷ - بی‌اعتمادی ۰,۱۶۲ + آنومی فردی ۰,۰۹۱
۷	ناسازگاری منزلتی	۰,۱۷۲	= ۱,۲۳۳۷ + ناامنی ۰,۰۱۱ - نابرابری ۰,۱۵۹ - کاهش امید ۰,۰۱۷ - ناخشنودی ۰,۰۲۷ - بدبینی ۰,۰۱۹ + محرومیت ۰,۱۲۳ + بی‌اعتمادی ۰,۳۴۹ - آنومی فردی ۰,۰۱۱ + کاهش دینداری ۰,۲۲۷
۸	احساس ناامنی	۰,۴۶۱	= ۰,۸۲۷ - ناسازگاری ۰,۲۴۱ + کاهش امید ۰,۲۳۵ - ناخشنودی ۰,۰۱۴ - بدبینی ۰,۱۵۲ + محرومیت ۰,۰۹۸ + بی‌اعتمادی ۰,۱۹۱ + آنومی فردی ۰,۰۶۱۷ + کاهش دینداری ۰,۰۲۳ + نابرابری ۰,۰۲۱
۹	نابرابری اجتماعی	۰,۷۸۲	= ۰,۷۱۳۷ + کاهش امید ۰,۲۹۱ - ناخشنودی ۰,۲۸۸ + بدبینی ۰,۰۷۸ + محرومیت ۰,۸۹۹ - بی‌اعتمادی ۰,۰۵۹ + آنومی فردی ۰,۰۸۲ + کاهش دینداری ۰,۰۲۴ - ناسازگاری ۰,۰۷۶ - ناامنی ۰,۱۳۶
۱۰	کاهش امید به زندگی	۰,۵۴۲	= ۰,۳۷۷ + ناخشنودی ۰,۷۵۵ + بدبینی ۰,۱۲۶ - محرومیت ۰,۵۶۴ - بی‌اعتمادی ۰,۰۶۸ - آنومی فردی ۰,۱۱ + کاهش دینداری ۰,۰۰۸ - ناسازگاری ۰,۰۰۹ + ناامنی ۰,۲۰۲ + نابرابری ۰,۵۲۱

تحلیل عاملی (همبستگی درون گروهی): برای تعیین میزان آنومی کل لازم است به بررسی همبستگی درونی عناصر پدیدآورنده آنومی پرداخته شود. با استفاده از روش تحلیل عاملی نوع R^2 تعداد کل متغیرها در تعداد محدودی از عامل‌ها تلخیص می‌گردند. در این بررسی متغیرهای کلی سنجش آنومی پس از قرار گرفتن در ماتریس همبستگی در قالب چهار عامل دسته‌بندی شده که در حقیقت این عامل‌ها متغیرهای اصلی هستند که سهم بیشتری در شکل‌گیری آنومی دارا می‌باشند. به عبارتی ۱۰ عامل پدیدآورنده آنومی در چهار عامل بی‌اعتمادی (بی‌اعتمادی، کاهش امید به زندگی، احساس ناامنی)، محرومیت (ناخشنودی، محرومیت نسبی)، نابرابری (بدبینی اجتماعی، نابرابری اجتماعی)، آنومی فردی (آنومی فردی، ناسازگاری منزلتی، کاهش دینداری) تلخیص شده‌اند. در جدول ۱۳ در ستون اول مقدار ویژه^۳ درج شده است. همانطور که مشاهده می‌شود، نزدیک به ۴۹ درصد از واریانس کل توسط عامل محرومیت، ۱۹ درصد توسط عامل بی‌اعتمادی، ۲۰ درصد توسط عامل نابرابری و در آخر ۱۲ درصد از میزان واریانس توسط عامل آنومی فردی تبیین شده است. دو ستون بعدی درصد واریانس و درصد تجمعی را نشان می‌دهند. برطبق این نتایج، به نظر می‌رسد بیشترین سهم از مقدار واریانس کل به عامل اول یعنی محرومیت تعلق دارد و گویای آن است که عامل اصلی در تأثیرگذاری بروی آنومی کل میزان محرومیت در میان خانواده‌ها است.

جدول (۱۵): میزان واریانس تبیین شده توسط عامل‌های آنومی کل

عامل	مقدار ویژه	مقدار ویژه	
		درصد واریانس	درصد تجمعی
۱ محرومیت	۴,۹۵۲	۴۸,۹۲۵	۴۸,۹۲۵
۲ بی‌اعتمادی	۱,۷۰۳	۱۸,۶۲۲	۶۷,۵۴۷
۳ نابرابری	۲,۱۶۲	۲۰,۴۱۸	۸۷,۹۶۵
۴ آنومی فردی	۱,۱۴۸	۱۲,۰۳۵	۱۰۰

در آخر براساس مقادیر ضرایب همبستگی ماتریس عامل‌های دوران یافته، معادله‌ی رگرسیونی متمایزکننده را می‌توان به شرح زیر نوشت؛ در این معادله محرومیت با داشتن ضریب ۰,۸ بیشترین تأثیر را بر آنومی دارد. سپس نابرابری با ضریب تقریبی ۰,۵ و بی‌اعتمادی

^۱.Factor analysis (intraclass correlation)

^۲. در تحلیل عاملی اگر هدف محاسبه‌ی همبستگی بین متغیرها باشد از تحلیل عاملی نوع R و اگر مینا محاسبه همبستگی بین پاسخگویان باشد از تحلیل عاملی نوع Q استفاده می‌کنیم (کلانتری، ۱۳۸۷: ۲۸۷).

^۳.Eigenvalues

با ضریبی کمتر و در حدود ۰,۲ در پیدایش آنومی کل سهم دارند. آنومی فردی با ضریب ۰,۰۸ کمترین تأثیر را دارا می‌باشد. ضریب ۰,۲۶ نشان‌دهنده مقدار ثابت معادله می‌باشد که خود سهم افزایشی در این میزان دارد. البته شایان ذکر است می‌توان معادله رگرسیونی آنومی را براساس کل متغیرها نیز می‌توان به دست آورد که هر دو معادله (با تحلیل عاملی و بدون تحلیل عاملی) در زیر آمده است.

معادله رگرسیونی براساس تحلیل عاملی	$Y(\text{آنومی کل}) = 0,815 + 0,26(\text{محرومیت}) + 0,511(\text{نابرابری}) + 0,203(\text{بی‌اعتمادی}) + 0,081(\text{آنومی فردی})$
معادله رگرسیونی براساس کل متغیرها	$Y(\text{آنومی کل}) = 0,815 + 0,26(\text{محرومیت}) + 0,703(\text{ناخشنودی}) + 0,511(\text{نابرابری}) + 0,394(\text{بدبینی}) + 0,203(\text{بی‌اعتمادی}) + 0,201(\text{احساس ناامنی}) + 0,191(\text{امید به زندگی}) + 0,081(\text{آنومی فردی}) + 0,077(\text{دین‌گریزی}) + 0,069(\text{ناسازگاری})$

بررسی میزان تأثیر آنومی اجتماعی خانوارهای گتوهای مختلف بروی متغیرهای چهارگانه پیونددهنده اجتماعی هیرشی (تحلیل واریانس چندمتغیره): اثرات جداگانه و توأم گروه‌بندی‌ها

پس از تبیین و مقایسه آنومی اجتماعی در میان گتوها نوبت به آن می‌رسد که تأثیر میزان آنومی گتوها را بروی عناصر چهارگانه پیونددهنده اجتماعی بررسی نماییم. در این بخش از تحقیق، ما با بیش از یک متغیر وابسته سروکار داریم. متغیرهایی چون دل‌بستگی‌ها، باورها، تعهدها و مشارکت‌های اجتماعی متغیرهای پاسخی هستند که تحت تأثیر متغیر آنومی اجتماعی قرار دارند. در این مواقع از روشی تحت عنوان تحلیل واریانس چندمتغیره استفاده می‌کنیم. تحلیل واریانس چندمتغیره روشی است که در آن هر گروه تیمار براساس دو یا چند متغیر وابسته مورد بررسی قرار می‌گیرد (Kalantari, 2008: 244). این بدان معناست که دیگر، فرض آماری^۲ ما برابری میانگین دو یا چند گروه نیست، بلکه فرضیه بر مبنای برابری بردار میانگین‌های متغیرهای وابسته در بین گروه‌ها طرح می‌گردد. براین اساس متغیر مستقل آنومی اجتماعی عناصر چهارگانه را براساس مقیاس لیکرت^۳ گروه‌بندی کرده و این امکان فراهم می‌گردد تا بدانیم تغییرات در بین عناصر چهارگانه تا چه حد از میزان آنومی اجتماعی گتوها اثر پذیرفته است. در زیر به بررسی نتایج بدست آمده می‌پردازیم:

در جدول ۱۶ تعداد هر کدام از گروه‌های متغیر گروه‌بندی آنومی اجتماعی مشاهده می‌شود. بر طبق نتایج، ۲۱۱ مورد از حالات به میزان «آنومی خیلی زیاد است» تعلق دارند و کمترین تعداد به حالت «آنومی خیلی کم است» مربوط می‌شوند. جدول ۵-۱۶ نیز نتایج آزمون معنی‌داری باکس-ولم^۴ است که نشان می‌دهد در سطح پنج درصد خطا، ماتریس‌های کوواریانس متغیرهای وابسته برای گروه‌ها متفاوت بوده و امکان انجام تحلیل واریانس چندمتغیره وجود دارد.

جدول (۱۶): عامل‌های بین گروهی متغیر مستقل

متغیر گروه‌بندی	برچسب گروه‌ها	تعداد
آنومی اجتماعی	خیلی کم	۲۵
	کم	۵۰
	متوسط	۱۶۱
	زیاد	۱۶۲
	خیلی زیاد	۲۱۱
جمع		۶۰۹

1. MANOVA: Multivariate Analysis Of Variance

2. H

3. Likert scale

4. Box's M

فرض صفر: گروه‌بندی‌ها با هم تفاوت معنی‌دار ندارند

فرض مقابل: گروه‌بندی‌ها با هم تفاوت معنی‌دار دارند

جدول (۱۷): آزمون برای ماتریس‌های کوواریانس

آماره	آزمون باکس
۹۸,۸۳۴	آماره آزمون
۱,۹۳۲	مقدار فیشر
۱۲۰	درجه آزادی ۱
۱۵۰۰۷,۴۱۶	درجه آزادی ۲
۰,۰۰۱ < ۰,۰۵	سطح معنی‌داری

پس از تبیین و مقایسه آنومی اجتماعی در میان گتوها نوبت به آن می‌رسد که تأثیر میزان آنومی گتوها را بروی عناصر چهارگانه پیونددهنده اجتماعی بررسی نماییم. در این بخش از تحقیق، ما با بیش از یک متغیر وابسته سروکار داریم. متغیرهایی چون دلبستگی‌ها، باورها، تعهدها و مشارکت‌های اجتماعی متغیرهای پاسخی هستند که تحت تأثیر متغیر آنومی اجتماعی قرار دارند. در این مواقع از روشی تحت عنوان تحلیل واریانس چندمتغیره استفاده می‌کنیم. تحلیل واریانس چندمتغیره روشی است که در آن هر گروه تیمار براساس دو یا چند متغیر وابسته مورد بررسی قرار می‌گیرد (همان). این بدان معناست که دیگر، فرض آماری^۱ ما برابری میانگین دو یا چند گروه نیست، بلکه فرضیه بر مبنای برابری بردار میانگین‌های متغیرهای وابسته در بین گروه‌ها طرح می‌گردد. براین اساس متغیر مستقل آنومی اجتماعی عناصر چهارگانه را براساس مقیاس لیکرت^۲ گروه‌بندی کرده و این امکان فراهم می‌گردد تا بدانیم تغییرات در بین عناصر چهارگانه تا چه حد از میزان آنومی اجتماعی گتوها اثر پذیرفته است. در زیر به بررسی نتایج بدست آمده می‌پردازیم: نتایج حاصل از جدول ۱۶ مشخص می‌نماید که آیا در مدل‌های اثرات جداگانه گروه‌بندی در سطح متغیرهای چهارگانه پیونددهنده اجتماعی بین گروه‌ها تفاوت معنی‌داری وجود دارد یا خیر؟ با توجه به جدول در مدل اثرات جداگانه، سطح معنی‌داری نشان از آن دارد که بین خانوارهای گتوها در سطح چهار عنصر وابسته تفاوت وجود دارد. اما در مدل گروه‌بندی در سطح متغیر تعهدات اجتماعی، گروه‌ها با یکدیگر تفاوت ندارند ولی در سایر سطوح اختلاف معنی‌دار می‌باشد. آماره‌های توان آزمون مشاهدات^۳ و پارامتر غیرمرکزی^۴ که در دو ستون آخر آمده‌اند به ترتیب احتمال و شدت رد فرضیه صفر را نشان می‌دهند. هرچه میزان پارامتر غیرمرکزی افزایش یابد شدت رد قوی‌تر و هرچه مقدار توان آزمون مشاهدات بیشتر شود احتمال اینکه فرض صفر بدرستی رد شده باشد، افزایش می‌یابد. گویا در این میان شدت و احتمال وجود تفاوت بین خانوارهای گتوها در سطح متغیر دلبستگی‌های اجتماعی از بقیه بیشتر است.

فرض صفر: در سطح متغیرهای چهارگانه پیونددهنده اجتماعی بین خانوارهای گتوها تفاوت معنی‌داری وجود ندارد

فرض مقابل: در سطح متغیرهای چهارگانه پیونددهنده اجتماعی بین خانوارهای گتوها تفاوت معنی‌داری وجود دارد

۱.H

۲.Likert scale

۳.Observed Power

۴.Noncentrality parameter

جدول (۱۸): آزمون اثرات بین گروهی در متغیرهای پاسخ

مدل	متغیر وابسته	مجموع مربعات	میانگین مربعات	مقدار فیشر	سطح معنی داری	پارامتر غیر مرکزی	توان آزمون مشاهدات
جدا گانه							
دلبستگی های اجتماعی		۲۰۸۱۴,۵۶۱	۲۰۸۱۴,۵۶۱	۹۸۱۴,۲۳۵	۰,۰۰۱	۹۸۱۴,۲۳۵	۱
تعمدهای اجتماعی		۲۱۷۳۱,۳۳۷	۲۱۷۳۱,۳۳۷	۴۷۶۲,۷۰۴	۰,۰۰۱	۴۷۶۲,۷۰۴	۱
مشارکت های اجتماعی		۲۶۷۵۲,۲۰۴	۲۶۷۵۲,۲۰۴	۴۵۱۴,۱۲۱	۰,۰۰۱	۴۵۱۴,۱۲۱	۱
باورهای اجتماعی		۲۰۳۱۴,۶۹۲	۲۰۳۱۴,۶۹۲	۴۲۳۳,۸۱۴	۰,۰۰۱	۴۲۳۳,۸۱۴	۱
گروه بندی (توأم)							
دلبستگی های اجتماعی		۴۹,۹۸۷	۱۳,۱۴۷	۶,۰۲۹	۰,۰۰۱	۲۴,۱۵۷	۰,۹۸۷
تعمدهای اجتماعی		۴۴,۱۹۵	۱۱,۲۵۸	۳,۳۰۴	۰,۰۷۲	۹,۸۲۹	۰,۶۷۲
مشارکت های اجتماعی		۱۰۱,۹۲۳	۲۶,۴۲۳	۵,۳۸۲	۰,۰۰۴	۱۷,۱۳۹	۰,۹۳۱
باورهای اجتماعی		۴۹,۳۴۷	۱۳,۲۵۶	۳,۰۹۹	۰,۰۵۱	۱۰,۲۰۱	۰,۷۲۵

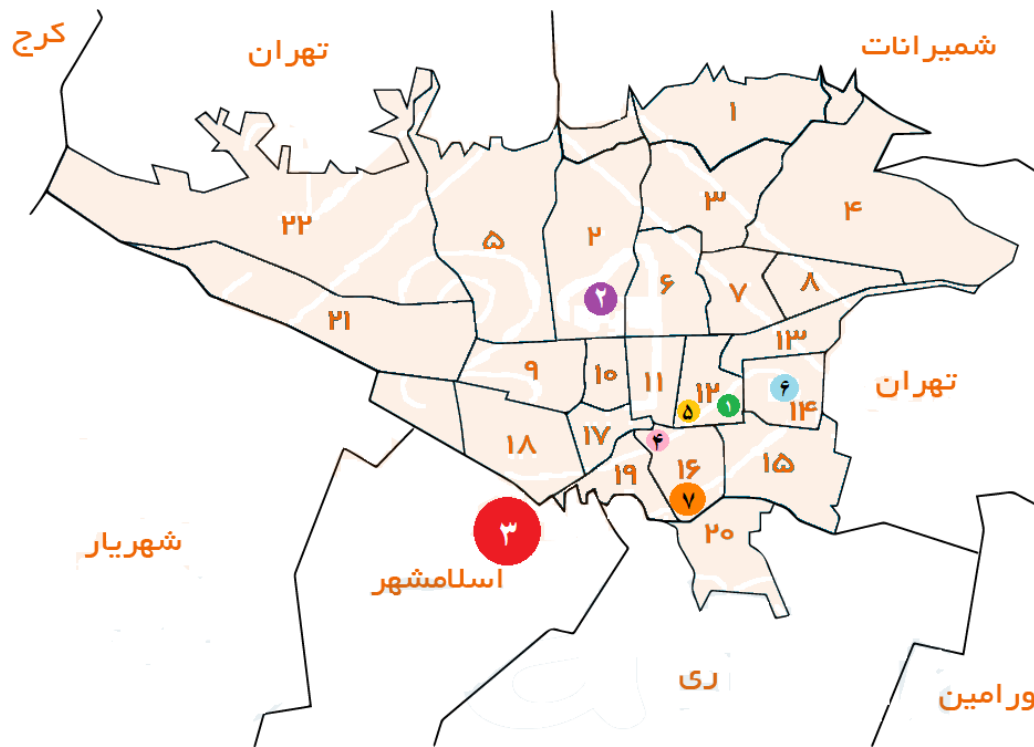
بررسی کار توگرافی شهر تهران از منظر گتوهای شهری

مقاله حاضر که از پایان نامه دوره دکتری تخصصی برگرفته شده از دو جنبه به مسئله آنومی پرداخته است. رویکرد نخست که مسئله اصلی تحقیق پیش رو است آنومی را از منظر سامانه اخلاق شهری مطمح نظر قرار داده و در رویکرد دیگر، شهر به مثابه سامانه بوم شناختی مورد بررسی قرار گرفته است. پیرامون رویکرد نخست که مفصل بدان پرداخته شد اما در خصوص سامانه بوم شناختی شهر تهران با در برداشتن گتوهای قومیتی گوناگون در بعد فضایی می تواند به عنوان یک مدل کار توگرافی برازش داده شود. از این رهگذر برخلاف بعد اخلاقی که مسائل شهری را از گذر کنش های متقابل محلی بررسی می کند و بسط رفتارهای هنجارشکن را از خلال سامانه های اخلاقی تبیین می کند؛ بعد بوم شناختی پدیده های شهری را به مثابه نوعی اندام اجتماعی در بستر جغرافیای شهری بازنمایی و تفسیر می نماید. گتوهای شهر تهران برخلاف مدل بوم شناختی چارلز بوت در حلقه های پایانی مدل دوایر متحدالمرکز قرار نگرفته اند. مدل برازش گتوهای شهر تهران بیشتر به مدل های موزائیکی شباهت دارد. البته مدل موزائیکی شهر تهران بدین ترتیب است که هر چه از شمال به جنوب شهر نزدیک می شویم، فقر بیشتر مشاهده می شود. علاوه بر این فرآیند جدایی در همان محله های فقیرنشین تر نیز بیشتر مشاهده می شود. به عبارتی نحوه شکل گیری شبه گتوهای قومیتی بر مبنای فرآیند جدایی^۱ در نتیجه عمل جدا کردن، کنار زدن و کنار گذاشتن و نیز تجمع قومیتی خاص می باشد. (Philakov, 2009: 68-79)

در نمایه زیر شبه گتوهای قومیتی شهر تهران که اخیراً وجه جدایی از سایر فضای شهری در آنها بیشتر مشاهده می شود و تمایل به تجمع قومیتی خاص در آنجا محسوس است، بر بوم شهر تهران برازش داده شده است. اعداد یک تا هفت بر مبنای جدول ۱ نشانگر گتوهای هفت گانه شهر تهران می باشند.

^۱. Segregation

^۲. Aggregation

شکل (۳): نحوه استقرار گنوه‌های شهر تهران

نتایج

دلالت‌های نظری

قدیمی‌ترین و اساسی‌ترین و در عین حال بادوام‌ترین نهاد انسانی، نهاد خانواده است. مراقبت‌های اولیه در خانواده صورت می‌گیرد و نیازهای اساسی در آن تأمین می‌شود. این نهاد مهم و سرنوشت ساز در زندگی شهری دچار آسیب‌های فراوانی شده است و از ایفای نقش اساسی خویش باز مانده است. امروزه ارزش‌های خانوادگی یا مربوط به خانواده، با ارزش‌های سنتی در تضاد و تناقض هستند. ارزش‌های خانوادگی مبتنی بر الزامات وفاداری، همدردی، تعهد، اعتماد، احترام به نقش و جایگاه و مشارکت در بین اعضای خانواده است در حالی که ارزش‌ها یا به عبارتی ضدارزش‌های جامعه امروزی جدید بیشتر تمایل به نظم‌گریزی، دستیابی به موقعیت بهتر به‌هرنحو و لذت و خشنودی و منفعت شخصی بالاتر می‌باشد. فضای متراکم و چندقومتی شهر تهران در کنار تأثیرهای عمیقی که در ابعاد مختلف حیات اجتماعی به جای می‌گذارد، نهاد خانواده را نیز به شدت تحت تأثیر قرار داده است. سقوط ارزش‌های اخلاقی و به تبع کم‌رنگ شدن علقه‌های اجتماعی ارتباط نزدیکی با سقوط خانواده یا کم‌بها شدن آن دارد. از منظری دیگر هنگامیکه ارزش‌های نهادینه شده در جامعه از طریق گروهی از افراد مورد پذیرش قرار نگیرند و یا جای خود را با ضدارزش‌ها عوض نماید، ناهنجاری‌ها پدید می‌آیند. چالش میان ارزش‌ها و ضدارزش‌ها و ضدارزش‌ها و به تبع ناهنجاری‌ها باعث ایجاد سطح مشارکت پایین، نداشتن تعهد، نبود دلبستگی و سست شدن باورهای جمعی می‌گردد که بروز آسیب‌های اجتماعی و تضادهای فرهنگی از بارزترین و آشکارترین آثار آن می‌باشد. حال آنکه در شهر تهران فرهنگ‌های متفاوت با اصول ارزشی و باورهای سنتی تقریباً مختلف و گاه متضادی وجود دارد که در ایجاد فضاهای آنومیک موثرند.

نتایج تبیینی پژوهش

در تبیین داده‌های حاصل شده از تحقیق، سه محور کلیدی قابل استنباط است. چکیده نتایج بدست آمده به قرار زیر می‌باشند:

۱. در مقایسه میزان آنومی اجتماعی هر خانوار در هر گتو دریافتیم که در گویه‌های محرومیت نسبی، ناخشنودی اجتماعی و احساس ناامنی تفاوت گتوها اندک است و اکثر حالات آنها کمتر از مقدار میانه می‌باشد. این بدان معناست که در تمامی گتوها تقریباً به یک میزان محرومیت، ناخشنودی و ناامنی احساس می‌گردد. در مورد سایر گویه‌ها نتایج به قرار زیر است. در بررسی متغیر بدینی اجتماعی و نابرابری اجتماعی می‌توان اذعان داشت که گتوی ترک‌ها، یزدی‌ها و لر‌ها خوشبینانه‌تر از سایر گتوها هستند چون تعداد افراد بیشتری در ذیل مقدار میانه دارند. در مورد متغیر آنومی فردی و کاهش امید به زندگی به این نتیجه می‌رسیم که این دو میزان در میان گتوی خراسانی‌ها از سایر گتوها کمتر است که شاید به دلیل حفظ بومیت‌شان در منطقه باشد. ناسازگاری منزلتی نیز در گتو لر‌ها و یزدی‌ها به حداقل خود رسیده و برای متغیر بی‌اعتمادی باید گفت اصفهانی‌ها، جنوبی‌ها و لر‌ها کمتر از بقیه به جو شهری اعتماد دارند و در کل میزان بی‌اعتمادی در سطح پایینی قرار دارد. انجام مناسک دینی و میزان مذهبی بودن در گتوی جنوبی‌ها، کردها و تاحدی اصفهانی‌ها کاهش یافته است.
۲. درخصوص میزان آنومی اجتماعی کل، نتایج نشان دادند که این میزان در خانواده‌های ساکن در گتوها با هم برابر نیست.
۳. در سنجش اثرات بین گروهی و در سطح متغیرهای چهارگانه پیونددهنده اجتماعی نتایج گویای آن بودند که بین گتوها تفاوت معنی‌داری وجود دارد. اما در مدل گروه‌بندی در سطح متغیر تعهدات اجتماعی، گتوها با یکدیگر تفاوت ندارند ولی در سایر سطوح اختلاف معنی‌دار مشاهده می‌شود.

پیشنهادها

پژوهشی

۱. بررسی میزان پایبندی به مبانی علمی و نگرش‌های عقلی در عرصه‌ی برنامه‌ریزی فرهنگی انجام شده، به منظور حذف سلبات شخصی و یا تعصبات قومیتی.
۲. انجام تحقیقات پژوهشی در راستای یافتن قابلیت‌های اشتراک‌ساز قومی در میان گتوها و خانواده‌های ساکن در آنها.
۳. تدوین سامانه‌های اخلاقی یکپارچه در بستر فرهنگ بومی و اصول اجتماعی هر گتو با توجه به نقاط اشتراک‌ساز به منظور ایجاد منشور حقوق مدنی واحد.

سازمانی

۴. تطبیق نیازهای فرهنگی و اجتماعی با امکانات و تمهیدات فرهنگی و اجتماعی خانواده‌های ساکن در هر گتو.
۵. توجه ویژه به عدم اختلاط حوزه‌های فرهنگی گروه‌های شهری مختلف در برنامه‌ریزی کلان فرهنگی.
۶. شرح، تعیین وظایف و حوزه‌ی اختیارات سازمان‌ها و دستگاه‌های فرهنگی تصمیم‌ساز هر منطقه در زمینه‌ی برنامه‌ریزی فرهنگی و اجتماعی مختص خانواده‌های ساکن در هر گتو در بستر منشور واحد.
۷. تهیه پیوست فرهنگی برای کلیه طرح‌های اجرایی در سه مرحله قبل، حین و پس از اجرا در مناطق تهران خصوصاً مناطق قومیتی.

References

1. Atteslander, Peter (2004).essay: measuring anomie (unsolved methodological questions). Isa-rc 26 levbos, June.
2. Atteslander, Peter (2007), essay: Social Transformation in the Age of Globalization. A Challenge to Reduce Anomie and to Increase Social Capital, International Review of Sociology, Publisher Routledge, Vol.17, No.3, November, p:489_494
3. Atteslander, Peter (2007), essay: The Impact of Globalization on Methodology. Measuring Anomie and Social Transformation, International Review of Sociology, Publisher Routledge, Vol.17, No.3, November, p:511_524
4. Atteslander, Peter; Gransow, Betina; Western, John (1999), Ed: Comparative Anomie Research. Hidden Barriers–Hidden Potential for social development, Ashgate, Swiss academy for development, Aldershot UK, Brookfield USA, Singapore, Sidney. January.
5. Blicky, Norman (2008). Designing Social Researches, Translation: Hasan Chavashian, Nashrari: Second Edition, Tehran.
6. Clinard, Marshall Barron (1964). Anomie and deviant behavior (a discussion and critique). Free Press of Glencoe. New York.
7. Hirschi, travis(1969),Causes of Delinquency, Transaction Publishers, 1964.p1
8. K.Merton, Robert (1938). Social structure & anomie. American sociological review. Volume3. Issue 5. JSTOR. P: 672-682.
9. Kalantari, Khalil (2008), Processing and Data Analysis in Socio-Economic Research, Saba Culture, Tehran.
10. Kousari, Masoud (2006), Social Anomy, Future Plan, Tehran.
11. Mohseni Tabrizi, Alireza (2004), Vandalism (The Basics of Social Psychology, Sociology, and Psychology of Vandalism Behavior in Pathology and Social Hygiene Topics), Tehran, Iran.
12. Philakov, Jankel (2009), City Sociology, Translation: Abdolhossein Nikogher, Ajagh: Third Edition, Tehran.
13. Quivy, Raymond. Campenhoudt, Luc Van (2006), Manuel research in social sciences, translated: Abdul Hussein Nikkuh (ed. 2), Tofiya, Tehran.
14. Rubington, Earl. Weinberg, Martin. (2004), Seventh Approaches to Social Issues, Translation: Rahmatullah Sediq Sarvestani, Tehran University Press, Tehran.
15. Sadeghi-fasaei, soheila, erfanmanesh. (2013), Sociological analysis of the effects of modernization on the Iranian sidewalk and the necessity of formulating the Iranian-Islamic model, Woman in culture and art, Ave 5, No 1, Spring, Tehran.
16. Sarokhani, Bagher (2012), Introduction to Family Sociology, Soroush Publishing, Fifth Edition, Tehran.
17. The Division of Labor in Society, The MacMillan Co. 1933, Free Press edition, 1964, p. 370
18. Wilson, Robert A (1971). Anomie in the ghetto: A study of neighborhood type, race, and anomie .The American journal of sociology, vol: 77, no.1, The University of Chicago press. June. P: 66-88.